

Zuid-Italië & Sicilië

M. de Jong

South Italy and Sicilia

The author visited South Italy and Sicilia. He tells about culture, archaeology and the shells he found.

In mei 2005 maakten mijn vrouw en ik een georganiseerde rondreis door Zuid-Italië en Sicilië. De reis voldeed ruimschoots aan onze verwachtingen. Zowel het landschap, de natuur als de oude architectuur maakten op ons een enorme indruk.

Na onze aankomst te Rome reden we naar Fiuggi waar we overnachtten. De volgende dag reden we richting Monópoli. Het Appenijns Berglandschap deed ons denken aan Oostenrijk, maar heeft toch zijn eigen oorspronkelijkheid. Ongeveer 50 km voor Bari stopten we bij Castello del Monte.

Deze burcht is een meesterwerk van Zwabische architectuur en werd in de 13^e eeuw gesticht voor Frederik II van Hohenstaufen. Het complex - een achthoek met in iedere hoek een toren - is opgezet in de vorm van een keizerlijke kroon.

Daarna hielden we halt in Trani, een vissersplaatsje. Deze plaats heeft een aardig haventje en een mooie domkerk. De toren van deze kerk heeft min of meer het uiterlijk van een vuurtoren. De dag werd afgesloten met inchecken in ons hotel te Monópoli dat direct aan de kust lag. Deze plaats heeft verschillende soorten stranden. 'Voor de deur' lag een kiezelstrand dat geen schelp bevatte. Aan de andere kant van de haven - circa 3 km lopen - bevond zich een zandstrand van circa 200m lengte. Hier vond ik een *Lima lima* Linné, 1758.

Vorbij het strand (in noordelijke richting) bestond de kust uit vulkanisch gesteente. Het gedeelte waar ik me bevond bevatte veel pecten. In dit gesteente bevond zich een holte die opgevuld was met kiezelstenen en schelpen. In de tijd die mij ter beschikking stond kon ik heel wat schelpen verzamelen. Twee zakken met materiaal werden meegenomen naar het hotel. Het scheiden van kiezel en schelpen moest in de badkamer gebeuren omdat daar de beste verlichting was!

De oogst van Monópoli onderscheidde zich van de andere monsters door de aanwezigheid van *Cardites antiquata* (Linné, 1758); *Cerithium scabridum* (Philippi, 1849), *Cerithium vulgatum* (Bruguière, 1792), *Diodora graeca* (Linné, 1758), *Littorina neritoides* (Linné, 1758), *Littorina saxatiles* (Olivier, 1792), *Alvania discors* (Allan, 1818), *Rissoa labiosa* (Montagu, 1803), *Rissoa variabilis* (Von Mühlfeldt, 1824).

Vanuit Monópoli maakten we diverse tochten naar plaatsen in de omgeving. Indruk maakten op ons de 'sassi' van Matera. Sassi zijn holwoningen, uitgehakt in de rotsen. Deze huizen werden al vervaardigd in de prehistorie en werden bewoond tot het eind zestiger jaren

van de vorige eeuw. Ongeveer 120 sassi zijn verbouwd tot grotkerk. Dit gebeurde tussen de 8^e en 13^e eeuw door monniken.

De circa 700 (welgestelde) mensen die er nu wonen hebben hun huizen verbouwd tot designwoningen. Voor de toeristen is een route uitgezet, de Strada Panoramica dei Sassi. Deze route geeft een goede indruk van de doolhof rond de sassi.

In doelden we rond in de straten met trulli. Dit zijn de typische kegelvormige huisjes met in originele vorm alleen maar een deuropening. Oorspronkelijk waren trulli nomadenwoningen. In de 17^e eeuw werd op de plaats van het huidige Aberobello door Gian Girolamo II, hertog van Aquaviva een stad gesticht. Omdat in die tijd de koning belastingen kon vorderen, werd de stad door haar burgers in trulli-stijl opgetrokken, om de huizen snel af te kunnen breken zodra er koninklijke belastinggaarders opdoken en ze naderhand weer snel te kunnen opbouwen. Bij deze oeroude bouwstijl werd het kegelvormige dak van de huizen opgetrokken zonder gebruik van metselkalk als een schijngewelf. Zie foto.

LECCE, gelegen in de 'hak van de laars', wordt wel de Stad van de Barok genoemd. Hier bezochten we onder meer de Basilica di Santa Croce.

We reden naar de 'teen van de laars' en maakten de oversteek naar Sicilië. We verbleven drie dagen in Taormina. Vanuit die plaats maakten we een excursie naar de Etna. Tot 1.800 m hoogte reden we met de bus, daarna gingen we met gondels tot 2.500 m en vervolgens tot 3.000 m met jeeps. We waren gewaarschuwd dat het boven koud kon zijn, en dat bleek ook zo. Ondanks de extra aangetrokken kleding zagen wij ons genoodzaakt een jack te huren. De Etna maakte op ons een weergalozende indruk. Een Engels sprekende gids gaf heldere uitleg tijdens een wandeling van circa 1 uur. Een monster zwavelhoudend lava verdween van de berg in mijn rugzak. In Taormina bezochten we ook het Griekse amfitheater

en het Oor van Dionysus. Het oor is een spelonk in een rots die geluiden goed weergeeft. De legende wil dat Dionysus zijn gevangenen in het oor opsloot om zo van hun plannen te kunnen vernemen als zij die fluisterend aan elkaar uitwisselden.

Omdat wij drie dagen in Taormina verbleven, had ik driemaal de gelegenheid om schelpen te verzamelen. De badplaats heeft afwisselend zand- en kiezelstranden. Ik trof een stek op een kiezelstrand waar ik aardige vondsten maakte. Het was daarbij steeds de kunst om de interface te vinden tussen de geërodeerde bovenlaag en de natte (en daardoor niet te scheiden) onderlaag.

Het monster van Taormina onderscheidt zich van de overige monsters door de aanwezigheid van *Arca noae* Linné, 1758; *Cardita calyculata* (Linné, 1758), *Brachidontes variabilis* (Krauss, 1848), *Paphia aurea* Gmelin, 1791, *Buccinulum corneum* (Linné, 1758), *Pisania striata* Gmelin, 1791, *Mitra cornicula* Linné, 1758, *Vexillum littoralis* (Forbes, 1843), *Bulla striata* Brugurière, 1792, *Diodora gibberula* (Lamarck, 1822), *Barleeia unifasciata* (Montagu, 1803), *Melapraphe neritoides*, Linné, 1758, *Coralliophila meyen-dorffi* (Calcara, 1845), *Hexaplex trunculus* (Linné, 1758), *Patella caerulea* Linné, 1758, *Patella ulysioponensis* Gmelin, 1791, *Haliotis tuberculata* f. *lamellosa* Lamarck, 1822, *Turbonilla lactea* (Linné, 1766), *Alvania lineata* Risso, 1826, *Rissoa auriscalpium* (Linné, 1758), *Clanculus corallinus* Gmelin, 1791, *Clanculus cruciatus* (L., 1758), *Clanculus jussieui* (Payraudeau, 1826); *Gibbula ardens* (Von Salis, 1793), *Gibbula rack-etti* Payraudeau, 1826, *Gibbula rarilineata* (Michaud, 1829), *Jujubinus exasperatus* Pennant, 1777, *Jujubinus stratus* Linné, 1758, *Gibberula miliaria* (Linné, 1758).

We bezochten Syracuse, zoals bekend de geboorteplaats van de beroemde natuurkundige Archimedes. Hier bezochten we de Duomo. Tijdens een tochtje door de haven nuttigden we een specifiek Italiaanse lunch.

Onderweg naar Agrigento gingen we langs bij de Villa Imperiale in Piazza Armerina. Deze keizerlijke villa is beroemd om zijn vloermozaïeken, zeker om de Romeinse 'Meisjes in bikini'.

In Agrigento bezochten we de Tempelgalerij. Indrukwekkend die 2.600 jaar oude bouwwerken. Een gids wist ons te wijzen op architectonische foefjes. De tempels zijn gebouwd op vulkanisch gesteente dat circa 1.000 m boven de zeespiegel ligt. Ook hier waren *Pecten* zichtbaar in de bovenlaag. Gelukkig had ik nu mijn fototoestel bij me en kon ik ze vastleggen op de gevoelige plaat, zie hieronder.

Bij de tempel van Zeus lag het bezaaid met huisjes van landslakken. Omdat ik niet op verzamelen was ingesteld kon er maar een beperkte hoeveelheid worden meegenomen.

De volgende dag trok de karavaan naar Selinunte. Ook hier weer bezoeken aan schitterende tempels. We lunchten aan het strand en hadden gelegenheid om een wandeling te maken. De kust bestaat ter plaatse uit zandstranden met hier en daar een rotsformatie. Rustig wandelend langs het strand vonden we hier en daar een schelp. Bij de rotsen aangekomen konden we echter blijven oogsten. Door tijdgebrek hebben we twee zakken gevuld en meegenomen. Dit materiaal heb ik 's avonds op het balkon uitgezocht. Het monster van Selinunte onderscheidt zich van de overige monsters door de aanwezigheid van:

Spisula subtruncata (Da Costa, 1778), *Corbula gibba* (Olivier, 1792), *Mytilaster marioni* (Locard, 1889), *Nucula nitidosa* Winkworth, 1930, *Crassostrea gigas* (Thunberg, 1793), *Donax venustus* Poli, 1795, *Tapes decussatus* (Linné, 1758), *Tapes corrugata* (Gmelin, 1791) f. *geographica* (Gmelin, 1791), *Orania fusulus* (Brocchi, 1814), *Ocenebrina aciculata* (Lamarck, 1822), *Cyclope donovania* Risso, 1826, *Nassarius incrassatus* (Ström, 1768), *Nassarius mutabilis* (Linné, 1758), *Natica rizzae* (Philippi, 1844), *Neverita josephina* Risso, 1826, *Alvania montagui* (Payraudeau, 1826), *Calliostoma conulum* (Linné, 1758).

In het naburige Erice bezochten we het kasteel met uitzicht op de zoutpannen. Op het kasteelplein konden we ons vermaken met een harmonicaspeler met opgetuigde kar-met-aangespannen-ezel.

De reis werd vervolgd in de richting van Palermo. In Montreale (plaats in de agglomeratie) bezochten we de Normandische domkerk met zijn 6.500 (vijfenzestig-

honderd!) m² mozaïekwanden. Dit was echt een adembenemend schouwspel. We overnachtten in Marbello, de badplaats van Palermo. De laatste dag was er gelegenheid om een strandwandeling te maken. Op het strand - minstens zo druk als Scheveningen of Zandvoort bij een hittegolf - viel niets te vinden. Doordat ik te laat afsloeg naar ons hotel, kwam ik bij rotsformaties terecht. Tussen de rotsen kon ik mooie schelpen verzamelen. Het lopen op de rotsen met blote voeten bezorgde me wel een schram die ging ontsteken. Hierover later meer. Het monster van Marbello onderscheidt zich van de andere monsters door de aanwezigheid van:

Loripes lucinalis (Lamarck, 1818), *Cerithium rupestra* Risso, 1826, *Gibbula umbilicaris* (Linné, 1758).

Via Cefalù ging de reis naar Messina. In Cefalù hadden we - na bezichtiging van de kathedraal met Byzantijnse mozaïeken - gelegenheid om een strandwandeling te maken. De oogst beperkte zich tot:

Acanthocardia tuberculata (Linné, 1758), *Glycymeris glycymeris* (Linné, 1758), *Rumina decollata* (Linné, 1758).

Van de *Rumina decollata* (Linné, 1758) was de punt afgebroken. Dit voor deze schelp zo kenmerkende verschijnsel hadden we overigens ook al waargenomen bij de exemplaren die bij de tempel van Zeus te Agrigento waren gevonden.

Via Messina bereikten we weer het vaste land en ging het richting Paestum. Hier bezochten we het archeologisch museum en de diverse gebouwen uit de Griekse en Romeinse tijd. Althans mijn vrouw deed dat. Omdat ik last had van mijn voet haakte ik af en ging op het terras rusten. Zo betaalde ik voor de zoektocht in Marbello mijn tol!

Een bezoek aan Pompeï voerde ons tweeduizend jaar terug in de tijd.

De rondreis werd afgesloten met een tocht over één van Italië's mooiste kustwegen, de Amalfi-kust. Alles wat er over was gezegd bleek nog te weinig om deze prachtige kust te beschrijven. Amalfi heeft een kiezelstrand. Hier vonden wij geen schelpen. Ook een monster dat ik in onze hotelkamer uitzocht bleek schelploos.

Via Fiuggi - met weemoedige afscheidsavond - werden we naar Rome gereden waar dan daadwerkelijk een eind kwam aan een prachtige vakantie in een gastvrij land.

Dit project heeft kunnen slagen door - naast de organisator van de rondreis - mijn vrouw die mij vaak uren moest missen op mijn zoektochten en die toestond dat ik hotelkamers verbouwde om optimaal licht te hebben. Ook nu was Arjan Bos, vriend van het Zeemuseum-Scheveningen, een steun om lastige determinaties tot een goed eind te brengen.

Ten slotte hielp Henk Adema van Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis te Leiden mij met het determineren van de landschelpen.

Literatuur

GIANNUZZI-SAVELLI, R. et al. Atlante Delle Conchiglie Marine del Mediterraneo;

POPPE, G.T. & Y. GOTO, 1991 en 1993. European Seashells, Vol. I & II.

Adres van de auteur:

Klimopberg 67

4708 KL Roosendaal

E-mail: jon73089@planet.nl

Soortenlijst

Vindplaatsen: C: Cefalù; M: Monópoli; P: Marbello (Palermo); T: Taormina; S: Selinunte; A: Agrigento

Volg- nr.	Familie Genus/ species	Vindplaatsen						Volg- nr.	Familie Genus/ species	Vindplaatsen					
		C	M	P	T	S	A			C	M	P	T	S	A
001	<i>Arca noae</i> Linné, 1758				*			017	<i>Crassostrea gigas</i> (Thunberg, 1793)						*
	Cardiidae								Spondyliidae						
002	<i>Acanthocardia tuberculata</i> (L., 1758)	*				*		018	<i>Spondylus gussonii</i> (O.G. Costa, 1829)		*		*	*	
	Carditidae								Donacidae						
003	<i>Striarca lactea</i> (Linné, 1758)		*	*	*	*		019	<i>Donax trunculus</i> Linné, 1758				*	*	
004	<i>Cardita calyculata</i> (Linné, 1758)				*			020	<i>Donax venustus</i> Poli, 1795				*	*	
005	<i>Cardites antiquata</i> (Linné, 1758)			*					Veneridae						
006	<i>Cardita (Glans) trapezia</i> (Linné, 1767)		*	*	*			021	<i>Chamela gallina</i> (Linné, 1758)			*	*		
	Chamidae							022	<i>Paphia aurea</i> (Gmelin, 1791)				*		
007	<i>Chama gryphoides</i> Linné, 1758				*			023	<i>Tapes aurea</i> Gmelin, 1791						
008	<i>Pseudochama gryphina</i> (Lamarck, 1819)			*				024	<i>Tapes decussatus</i> (Linné, 1758)				*		
	Limidae							025	<i>Tapes corrugata</i> (Gmelin, 1791)					*	
009	<i>Lima lima</i> Linné, 1758		*		*				<i>f. geographica</i> (Gmelin, 1791)					*	
	Glycymerididae								Buccinidae						
010	<i>Glycymeris glycymeris</i> (Linné, 1758)	*		*	*			026	<i>Buccinum corneum</i> (Linné, 1758)				*		
	Lucinidae							027	<i>Pisania striata</i> Gmelin, 1791				*		
011	<i>Loripes lucinalis</i> (Lamarck, 1818)			*					Columbellidae						
	Mactridae							028	<i>Columbella rustica</i> (Linné, 1758)		*		*	*	
012	<i>Spisula subtruncata</i> (Da Costa, 1778)				*				Mitridae						
	Corbulla							029	<i>Mitra cornicula</i> Linné, 1758				*		
013	<i>Corbula gibba</i> (Olivi, 1792)				*			030	<i>Vexillum ebenus</i> (Lamarck, 1811)		*		*		
	Mytilidae							031	<i>Vexillum littoralis</i> (Forbes, 1843)				*		
014	<i>Brachidontes variabilis</i> (Krauss, 1848)				*				Bullidae						
015	<i>Mytilaster marloni</i> (Locard, 1889)				*			032	<i>Bulla striata</i> Bruguière, 1792				*		
	Nucullidae								Cerithiidae						
016	<i>Nucula nitidosa</i> Winkworth, 1930				*			033	<i>Bittium lacteum</i> (Phillippi, 1836)				*		

